

ALİ BEY, DİREKTÖR (1844-1899)

Direktör Ali Bey, 1844 yılında İstanbul'da kapı Kethüdalarından Yusuf Cemil Efendi'nin oğlu olarak doğmuştur. Asıl adı Mehmed Ali'dir. Babası Yusuf Cemil Efendi 1863 Eylül'ünde Şam, Halep ve Urfa Sancağı Kapu Kethüdalığı'na atandığı belgelerden anlaşılmaktadır. Direktör Ali Bey, ilköğrenimini özel hocalardan ders alarak yaptı. Küçük yaşta Fransızca öğrendi. 1859 yılında Valide Rüşdiyesi'ni bitirdikten sonra tarih, coğrafya, felsefe, astronomi, kimya, ekonomi, yönetim bilimi, hukuk ve matematik alanında özel ders aldı. Arapça, Farsça ve Fransızca'sını geliştirip erken yaşlarda Fransızca konuşup yazabilecek duruma geldi. Rüşdiyeyi bitirince Mektûbî-i Sadr-ı Âlî Odası'nda mülazım oldu. On dört yaşında Babiâli Tercüme Odası'na memur olarak girdi ve on sene kadar çalıştı. Sonra Sıhhiye Meclisi Azası, 1873 yılında ise Karantina Başkâtibi oldu.

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşından önce Varna'ya mutasarruf tayin edildi. Savaşın Osmanlı aleyhine dönmesi üzerine, Varna'dan ayrılarak İstanbul'a geldi. Bu süre içinde fevkalâde memuriyetle Berlin Antlaşması'na göre Rusya'ya terkedilen Batum'a yollandı. Bu görevi beş ay sürdü. Dimetoka ve Rodop Balkanlarımnda tahkik memuriyeti ve komiser olarak dört ay Podgorica'da görev yaptı. Temmuz 1879'da getirildiği Kosova Adliye müfettişliği vazifesini kabul etmedi. 1882 yılında Komiserlik göreviyle tayin edildiği Sırbistan'da halk ile uyuşamadığı için 10 Ağustos 1882 tarihinde azledilip İstanbul'a döndü.

14 Aralık 1884 tarihinde Düyûn-ı Umûmiyye'de başladığı Vâridât-ı Muhâsebe müfettiş-i umumiliği sırasında Ocak 1885'te gönderildiği Diyarbakır, Siirt ve Harput'tan Bağdat Vilâyeti Devâir-i Islâhât memuriyetini yürüttü. Irak'tan Hindistan'a giden Direktör Ali Bey, kısa süre sonra 12 Aralık 1888 tarihinde İstanbul'a döndü. 1890-1893 tarihleri arasında Trabzon'da valilik yaptı. İki seneyi geçen Trabzon valiliği sırasında Herakli adlı Samsunlu bir Rum kızı ile büyük bir aşk sonucu evlendi. Kendi yazdığı Hazret-i Yûsuf adlı oyunu şehirde temsil ettirdi. Halk tarafından beğenilen ve "kâtip adamdı" diye anılmasına sebep olan bu edebi faaliyeti idari makamlarca hoş karşılanmadı, Maarif Nezâreti Teftiş ve Muayene Heyeti'yle başı derde girerek azledildi. 1892 tarihinde Düyun-ı Umumiye'de çalışmaya başladı ve 13 Mart 1895 tarihinde buranın direktörü oldu. Direktör Ali Bey lâkabı ile anılmasına neden olan Düyunu Umumiye Direktörlüğünde bulundu. Ölünceye kadar aynı görevde kalan Ali Bey, "Direktör" lakabıyla meşhur oldu. Memuriyetleri sırasında bazı yolsuzlukları ortaya çıkarması, günlük işlemleri ıslah etmesi, eşkıyanın yakalanması faaliyetleri, ayrıca iskân ve imar çalışmalarlarıyla dikkat çekmiş, askeri ve idari ehliyetiyle padişahın ve diğer makamların takdirini kazanmıştır.

Direktör Ali Bey, Rum kökenli Osmanlı gazeteci Teodor Kasap'ın yayımladığı Diyojen adlı mizah gazetesine yazdığı mizahi yazılarla, tiyatro çalışmaları ile tanındı. Tanzimat Tiyatrosu'nda, halk kaynaklarımızdan yararlanan ilk oyun yazarlarımız arasındadır. Gedikpaşa Tiyatrosu'na çeviri oyunlar hazırlamış, Namık Kemal'le birlikte Diyojen' adlı mizah gazetesinde yazılar yazmış, birçok eserin sahneye konulmasına büyük emeği geçmiştir.

Teodor Kasap'ın çıkardığı "Diyojen" adlı mizah gazetesinde uzun süre tek başına yazan, zaman zaman da devrin sosyal ve siyasî hayatını karikatürize eden Direktör Ali Bey, Diyojen kapatıldıktan sonra Çingiraklı Tatar ve Hayal dergilerinde yazmaya devam etti. Aynı zamanda, Gedikpaşa'da kurulmuş bulunan Tiyatro-yı Osmânî'nin müzaheret komitesinde Namık Kemal ve Güllü Agop gibi devrin önde gelen yazar ve tiyatrocularıyla birlikte görev alarak Türk tiyatrosunun gelişmesine de yardımcı oldu. O yıllarda tiyatro sahnelerine çıkan oyuncuların hemen hepsi gayrimüslim azınlıklar arasından yetiştiğinden, dillerindeki telâffuz bozukluklarının düzeltilerek giderilmesi için fonetik ve diksiyon dersleri vermek suretiyle telâffuz hocası da yaptı.

1897 yılında ilk mizahî sözlük olan Lehçetü'l Hakayık'ı yazmıştır. Tiyatrolarında da gülmece unsurlarına yer vererek tiyatrolarını halkın konuştuğu sade dille kaleme almıştır. Yazdığı tiyatrolarla Türk tiyatrosunun gelişmesine katkılarda bulunmuştur. Gedikpaşa Tiyatrosunda yazdığı ve çevirdiği oyunlar oynanırken, oyuncularla yakından ilgilendi, Güllü Agop'a diksiyon dersleri verdi. Eserleri Güllü Agop ve arkadaşları tarafından Gedikpaşa Tiyatrosunda sahnelenmiştir. Ermeni sanatkârların telaffuzlarını düzeltmek için onlara ders verdi. Direktör Ali Bey'in 1871 yılında yazdığı "Seyahat Journali" adlı eseri edebiyatımızdaki ilk günlük örneğidir.

Direktör Ali Bey'in telif ve tercüme tiyatro eserleri, Tanzimat'tan sonraki yıllarda Şinasi ile başlayan ve Ahmet Vefik Paşa ile gelişen komedi tiyatrosu türündedir. Tiyatro dili bakımından Ahmet Vefik Paşa'nın

izindedir. Ondan farklı olarak, özellikle halk konuşmalarına yaklaşmış, günlük konuşmalardan ve Türk dilini renklendiren pek çok klişe ve deyimlerden de faydalanmıştır.

Fransız komedi yazarı Moliere'in Scapin'in Dolapları (Les Fourberies de Scapin) adlı eserinden 1871 yılında "Ayyar Hamza" adı ile bir perdelik komedi Direktör Ali Bey tarafından uyarlanmıştır. Daha önce Dekbazlık adıyla Ahmet Vefik Paşa tarafından da uyarlanan oyundaki Ayyar Hamza tipine, orta oyunundaki Pişekâr'ın bilgiçliği ve lafazanlığının yanı sıra Kavuklu'nun nüktedanlığı da yansır. Oyunun öteki kişilerinde de geleneksel Türk tiyatrosunun tiplerinden izler bulunmaktadır. Direktör Âli Bey, kitabına eklediği ön sözde, Türkiye'de o tarihlerde pek önemsenmeyen noktalama ve yazım kurallarına da değinir; bunların önemini, duygu ve düşüncelerin daha iyi anlatılmasına yardımcı olduğunu belirtir. İlk kez 1871 yılında Güllü Agop'un Osmanlı Tiyatrosunda oynanan Ayyar Hamza, halkın konuştuğu dili yerli sahne edebiyatına mal eden ilk ürünlerden biri olarak önem taşır.

Direktör Ali Bey, 3 Şubat 1899 tarihinde İstanbul'da 53 yaşında ölmüştür. Anadoluhisarı'ndaki Göksu Mezarlığına babasının yanına defnedilmiştir.

Eserlerinden bazıları

Tiyatro

- 1870 - Kokona Yatıyor / Madam Uykuda (Madame est Couche) E. Granpe- V. Bernard'dan
- 1871 - Ayyar Hamza (Les Fourberies de Scapin) (Moliere'den adapte)
- 1871 - Misafir-i İstiskal (Hoşlanılmayan Misafir) (komedi)
- 1873 - Geveze Berber (iki perdelik komedi)
- 1876 - Çıngırak (oyun)
- 1889 - Gavo Minar ve Şürekası (Gavault, Minard et Cie) (Edmond Gondinet'den)
- 1897 - Letafet (üç perde opera komik)

Gezi-Günlük

1897 - Seyahat Jurnalı (İstanbul'dan Hindistan'a kadar olan seyahatinin hatıralarını topladığı gezi notları)

Mizah

1897 - Lehçet-ül Hakayik (Hakikatlerin Dili) (İlk Türkçe özdeyiş örneklerini içeren mizahî sözlük)

Öykü

1897 - Seyyareler (hikaye)

Tercüme

1897 - Evlenmek İster Bir Adam (Paul de Kock'tan Tercüme roman)

KARAKTER TIPLERİ

Genel bakış Ali Bey tiyatro eserlerinde, özünden kopmaya başlayan ve batılılaşmayı yanlış anlayan insanların halini, ailedeki kültürel yozlaşmaları, ebeveynlerin birbirlerine karşı sevgi ve saygıyı kaybedişleri, güvensizlikleri, cemiyetin alt tabakasındaki insanların hayatlarını, can sıkıcı tipleri, ayrıca İstanbul'daki Rum, Ermeni, Çingene gibi Müslim veya gayrimüslim cemaatlerin, azınlıkların hayat tarzlarını konu olarak ele alır. Direktör Ali Bey'in tiyatro eserlerinde genellikle evlatlarının bütün hayatını tanzim etmeye çalışan otoriter veya otoriter görünümlü babaların zaman, zemin ve şartlar gereği, uygulayamadıkları prensipler altında ezildikleri dile getirilir. Ahlaksız tavırlar, yalanlar, oyunlar aşıklar arasına giren kişiler çok fazla görülmektedir. Bu tarz karakterlerin dışında olumlu düşüncelere sahip, ara bulucu bir karakterler de mutlaka bulunmaktadır. Yardımsever, sadık, vefakar ve para düşkünü olmayan karakterlere de yer verilmiştir.

1. Sadık/ Vefakar kişiler Ali Bey tiyatro eserlerinde sevdiğinden vazgeçmeyen sadık kişiler ve çalıştığı insanlara karşı vefakar karakterlere oldukça yer vermiştir. Bu karakterler olayların seyrini değiştirmekte önemli yer tutmaktadır. Sevgiliye karşı sadakat oldukça fazladır aynı şekilde hizmetçilerin efendi ve hanımlarına göstermiş oldukları bağlılık çoğu oyunda işlenmiştir.

Firuz Bey (Geveze Berber) Bekar ve zengin bir genç olan Firuz Bey, Nesibe Hanım'ın aşığıdır. Firuz Bey, Nesibe Hanım'ı ilk gençliğinden beri sevmektedir. Ancak Nesibe Hanım, babası tarafından yaşlı bir adamla evlendirilir. Nesibe Hanım'ın zevcesi iki yıl sonra ölür. Ondan hiç vazgeçmeyen Firuz Bey,

sevdiğine kavuşmak için her yolu dener. İlk gençlik yıllarından beri sevdiği Nesibe Hanım'ın başkasıyla evlenmesi ve kısa süre sonra eşini kaybederek dul kalması, Firuz Bey'i aşkından vazgeçirmemiştir. O, aşkına sadakati ve sevdiği kadına kötü gününde sahip çıkmasıyla erdemli bir davranış sergiler.

Nesibe Hanım(Geveze Berber) Nesibe Hanım, Şaban Efendi'nin kızıdır. Nesibe Hanım, çocukluktan beri Firuz Bey ile beraber büyür, hayatlarının ilk yıllarında Firuz Bey ile birbirlerini severler fakat babasının isteğiyle yaşlı bir tacirle evlenmek zorunda kalır. Kocasının ölümünden sonra kendisine olan aşkıdan vazgeçmeyen Firuz Bey ile evlenir. Bir kez evlenip ayrılmış olsa da hala genç kız edasındadır.

Elenko (Kokona Yatıyor) Elenko, Çelebi Kostaki'in evinde hizmetçi kız olarak çalışır ve komşu binanın uşağı Yanko'nun sevgilisidir. Konağın hanımı Kokona'ya sadakatle bağlı olan Elenko, onu efendisine karşı iffetini muhafaza etmek için her türlü gayreti sarf eder. Çelebi Kostaki'nin, oyunun cereyanını değiştirebilecek taleplerini küçük yalanlar, bahaneler, küçük hikâyeciklerle engellemeye çalışır ve bunda da daima muvaffak olur. Sevgilisi Yanko'nun bedenî isteklerine karşı durur, iffetini ve nefsinin muhafaza eder. Zeki bir kızdır.

Yanko(Kokona Yatıyor) Yanko, hizmetçi kız Elenko'nun yavuklusudur. Birbirleriyle evlenecekleri vaadinde bulunurlar. Yanko, bir yandan günü kurtarma derdine düşerken, diğer yandan zengin bir kapı bulup, orada ömrünü sürdürmeyi amaçlayan biridir. Statüsü ile mütenasip davranışlar sergiler. Yanko, sevdiği kız Elenko'ya sadık ve onun dediklerine güvenen biridir.

Muhsin Efendi (Letafet) Muhsin Efendi yirmi beş yaşında zengin, eğitilmiş, yakışıklı, hassas yaratılışlı, sevmeye ve sevilmeye özlem duyan bir gençtir. Sevmek ve sevilmek için aklını ve kalbini fethedecek birini arar. Cemiyetin kültürüne mesafeli olup onlara karışmaktan kaçınan, belli ön yargıları olup bunları hakiki doğrular gibi savunan biridir. Hayata dair bilgisi kitabî olup tecrübesi oldukça zayıftır. Zamana ve olaylara karşı gelecek veya hükmedecek dirayete sahip olmayıp yaşadığı felâketlere karşı teslim olmayı tercih eden ve hatta bu noktada intiharı düşünen biridir. Sevgilisi Letafet ile nişanlanan İnyet Efendi'yi mirasyedi olmakla itham eder; ancak kendisi de babadan kalan varlıkları kaybedince yerine bir şey koyamaz ve biçare bir şekilde olanları seyrederek.

Abdi Ağa (Letafet) Abdi Ağa, Muhsin Efendi'nin lalasıdır. Abdi Ağa, bazen Muhsin Efendi'ye akıl veren, tavsiye ve telkinde bulunan bir münevver gibi, bazen de genç Naile ile sergüzeşt peşinde olan bir ergen gibi davranır. Abdi Ağa gibi, kâhya, uşak, hizmetli, ağa gibi sıfatlarla anılan bu kişiler özellikle İstanbul ailelerin vazgeçilmez bir ferdi gibidir. Bu tipler, ailenin ev ekonomisini yönetme, çocuk yetiştirme, evin getir-götür işlerini yapma, aile fertlerinin sırlarını tutma, ailenin şeref ve haysiyetini dışarıya karşı müdafaa etme, hatta bazen aile reisi olmayınca evde reislik etme gibi birçok hizmeti yapan ve çok değişik meziyetlere sahip olan konak mensuplarıdır.

Sena Bey (Ayyar Hamza) Yaradılış olarak naif ve nazik, fakat olaylar karşısında zayıf karakterli kişidir. İçine düştükleri aşk girdabından ve maddi imkânsızlıklardan dolayı biçare durumdadır. Kendilerine hizmet eden Hamza'nın inayetine muhtaçtır. Ancak, aşkı uğruna her şeyden vazgeçecek kadar sevdiğine sadık, ahde vefa söz konusu olunca birer dirayet erbabı olarak dimdik ayakta dururlar. Maddi olarak ebeveynlerine bağımlı olsa da har vurup harman savuran mirasyedi tipler gibi lâkayt davranmaz.

Abdi Ağa (Çingirak) Abdi Ağa, yaptığı her işi en ince ayrıntısına kadar anlatan, heyecanlı, neşeli, açık ve net bir insan olarak görünür. Abdi Ağa, Faik Bey'in, zevcesi Naciye Hanımın evde olmadığı vakit Şahende Hanım ile görüşmek istemesine şaşırır, tepki gösterir ve kendince sorgulamak ister.

2.Bencil ve can sıkıcı karakterler Ali Bey'in tiyatrolarında konu bakımından dikkat çeken bir diğer husus ise ailedeki güvensizlikler, aldatmalar ve birbirine yabancılaşmış ebeveynlerin durumudur. Maddi anlamda gittikçe doyumsuzlaşan yeni fert tipi, manevî olarak başta ailesi olmak üzere birçok kıymeti ikinci plana itmeye başlar. Her haliyle karmaşık ve çelişkili hayat yaşayan karakterler ön plana çıkar.

Berber Hamdi (Geveze Berber) Oyuna adını veren karakter her hâlükârda işiyle meşgul olmayı yeğleyen, hariçten gelen etkilere fazla iltifat etmeyen bir şahıs olarak görülür. Hamdi, Firuz Bey tarafından işinde acele etmesi konusunda birkaç defa uyarılmasına rağmen kılını kıpırdatmaz ve âdeta bildiğini okuma tavrını sürdürür. Berberlik mesleğini icra edenlere has üslupla sürekli konuşur. Acelesi olduğunu söyleyen Firuz Bey'in sert ikazlarından birine kızar ve akabinde küser. Ancak müşterisinin özür beyan

edip biraz yalvarması ve önceden de Firuz Bey'in babasının hatırını da düşünerek tıraşa devam eder. Berber Hamdi başlangıçta can sıkıcı bir hüviyette görülse de, oyunun sonunda Firuz Bey ile Nesibe Hanım'ın evlenebilmesi için takındığı tavır; aslında onun kalender, babacan, hoşgörülü, vefalı bir insan olduğunun ve müspet vasıflarının daha ağır bastığının bir göstergesi sayılabilir.

Faik Bey (Çingirak) Faik Bey, materyalist, bencil, erdemden yoksun, sadece bedenî hazzını tatmine odaklı bir karakterdir. Bütün emeli bir an önce hedefine varmak olan, fakat bu yolda neler yaşayacağını hesaplamadan hareket eden, prensipten yoksun bir tavır sergiler. Onun haz odaklı tavırları, konağında çalıştırdığı kişilerin nezdinde saygınlığını kaybetmesine sebep olur. Evine misafirliğe gittiği bir arkadaşının eşine ilgi duyması da yine onun kişiliğini gösteren hususlardan biridir.

Çelebi Kostaki (Kokana Yatıyor) Bedeni arzularının peşinden giden, başka da herhangi bir ideali ve kaygısı olmayan bir görünüm arz eder. Olumlu veya olumsuz herhangi bir fikirde istikrarı olmayan, zayıf iradeli biridir. Çelebi Kostaki, Ada'ya gideceğini söyleyerek evden çıkar; ancak hem yalan söylemesi, hem de karısını aldatacak olması sosyal bir meseledir. Keza evli bir kadının kocasını aldatması da aynı şekildedir. Çelebi Kostaki'nin plânı istediği gibi işlemez; buluşmak için gittiği Maryanka'nın Rusyalı namındaki kocası eve gelir. Çelebi Kostaki eve dönmek zorunda kalır. Öncelikli olarak eşine niçin döndüğüne dair bir yalan düşünür; "Vapura yetişemedim, kaldım.", "Hesap defterleri hazır değilmiş." gibi. Diğer yandan da kendini teselli etmek ve evinde daha mutlu olabileceğine inanmak ister.

Abdi Bey (Misafiri İstiskal) Abdi Bey, hiç kimseden düstur almayan, her hangi bir hesabın veya kitabın içine girmeyen, aklına estiği gibi hareket eden ve anı yaşayan bir tiptir. Abdi Bey, vakanın başında konağa gelmek için haber verdiği andan itibaren konaktakilerde can sıkıntısı uyandıran, olayın devamında bu olumsuz tesiri daha da artıran bir davranış seyri gösterir. Yaptığı sakarlıklar, ani reflekslerle etrafına yaşattığı zorluklar, misafir gittiği eve verdiği zarar ve rahatsızlıklarla daima müşkül kişidir.

Ayyar Hamza (Ayyar Hamza) Hamza, oyunun başkişisidir. Herkes için çözümü imkânsız, hatta ölüm kalım meselesi olan olaylar, Hamza için sıradandır. Ayyar Hamza, mahallenin en uyanık, görmüş geçirmiş ama güvenilmez bir adamıdır. Sahtekar, dolandırıcı, kurnaz ve dalavereci bir karakterdir. Sena ve Nimet Beylerin istedikleri kızlarla evlenmesini sağlamaya çalışırken kendine de çıkar sağlayan bir kurnazdır.

3. Hoşgörülü-Mütevazi Kişiler Ali Bey'in oyunlarında konak ve cemiyet hayatı oldukça fazladır. Konakta yaşayan kibar ve misafirperver kişiler özellikle Misafiri İstiskal oyununda görülmektedir. Bu karakterler Türk misafirperver-liğini ve hoşgörüsünü yansıtmaktadır.

Mümtaz Bey (Misafiri İstiskal) Mümtaz Bey, konağın sahibi misafirperver bir insandır. Konağın ihtişamı göz önüne alındığında zengin, sanattan anlayan, kendi örf, âdet ve anelerine riayet eden, hoş görülü bir şahsiyete sahip olduğu izlenimi uyandırır. Abdi Bey'in her türlü menfi hâl ve hareketine katlanabilen bir tiptir. Abdi Bey'in pervasızca hareketlerine karşın Mümtaz Bey hiçbir şekilde nezaketinden ve tevazuundan vazgeçmez.

Nadir Efendi (Misafiri İstiskal) Nadir Efendi, Mümtaz Bey'in iştirme engelli ve yaşlı komşusu olup Misafiri İstiskal'de müzisyen oğlu Muhsin Efendi ile beraber konağın asıl misafiridir. Abdi Bey'in bütün sakarlıklarında mağduriyet yaşayan yegâne şahıstır. Abdi Bey'in ziyanından korunmak için hangi tedbiri alırsa alsın yine de bir türlü kendini ondan koruyamaz. Ama her şeye rağmen sağduyusunu kaybetmeden Abdi Bey'e tahammül etmeye gayret eder.

TEMALAR

Genel bakış Ali Bey, ferdi ve sosyal mevzulara doğrudan bir hatip edasıyla girmeyip şahısları kendi muhitlerinde ve bünyelerinde taşıdıkları özelliklerle oyunun temasına uygun bir terkipte ele alır. Tanzimat dönemi aydınlarının birçoğunun eserlerinde yer verdiği yanlış Batılılaşma, mirasyedi ve züppe tipi, neslin kendi kültürüyle içine girmeye çalıştığımız Batı kültürü arasında yaşadığı çelişki ve çatışmalar, görücü usulü evlilikler, aile içi güvensizlikler, özellikle zengin ve gayrimüslim ailelerdeki eşlerin birbirlerini aldatmaları, ailenin kutsiyetini kaybetmesine yol açan davranışlar bulunmaktadır. Bunların yanı sıra aşk, sadakat ve vefakarlıkta hemen hemen her oyunda göze çarpmaktadır.

1.Bencillik/ Umursamazlık Ali Bey'in eserlerinde bencillik ve umursamazlık temasını görmek mümkündür. Özellikle Geveze Berber ve Misafir-i İstiskal oyunlarında bunu çok açık şekilde

göstermiştir. Sadece kendini düşünene ve çevresindekileri umursamayan karakterler göz önündedir.

Geveze Berber Geveze Berber oyununda Berber Hamdi'nin, Firuz Bey'in gecikmesini umursamadan konuşmalarına ve tıraşına devam etmesi oldukça can sıkıcıdır. Firuz Bey, adeta çılgına döner ama, sevgilisine gitmek için çok geç kaldığından, sabretmekten başka çare bulamaz. Tekrar tekrar Berber Hamdi'ye acele etmesini söyler; ancak Berber Hamdi, Firuz Bey'e cumartesi tıraş yapmanın uğursuzluk olduğunu, acele etmenin de iyi olmadığını birkaç atasözünü dile getirerek, yavaş hareket etmeye devam eder. Nihayetinde tıraş sona erer ve Firuz Bey, aceleyle konaktan çıkar.

Misafir-i İstiskal Misafir-i istiskal oyunundan Abdi Bey'in rahat tavırları konakta bulunan herkesin canını fazlasıyla sıkır. Hem emrivaki hem de kimseyi umursamayan rahat tavırları çevresindekileri bıktırıştır. Abdi Bey, konağa misafiriğe gelmek ister ve çalışanlar vasıtasıyla konaktan merkep ister. Bu istekten memnun olmaya konağın kâhyası Veli Ağa kendi kendine homurdanırken, evi konağa çok yakın olan Abdi Bey merkebin gelmesini beklemeden kendisi gelir. Abdi Bey, Mümtaz Bey'in konağına misafirlikle beraber eğlenmek amacıyla gelmiştir.

2. Aşk/ Zoraki Evlilik Ali Bey birçok oyununda aşka yer vermiştir. Sevdiğine bağlılık ve vazgeçmeden beklemek konu edilmiştir. Zorla evlendirilmek istenilen evlatlar, sevdiğine kavuşmak için döndürülen oyunlar mizahi bir şekilde kurgulanmıştır. Bu tarz temaları Ayyar Hamza, Letafet ve Geveze Berber oyunlarında işlemiştir.

Ayyar Hamza Ayyar Hamza oyununda Sena Bey ve Nimet Bey ailelerinden gizli yaptıkları evlilikler örf ve adetlere uymadığı için çeşitli sorunlara ve aileler arası çatışmalara neden olmuştur. Babaları onları kendi uygun gördükleri kızlarla evlendirmek istemektedir. Fakat Sena Bey ve Nimet Bey sevdikleri kızlardan vazgeçmeyip, Hamza'nın yardımıyla mutlu sona ulaşırlar.

Letafet Letafet oyununda birbirlerini görür görmez aşık olan Muhsin Bey ve Letafet Hanım evlenmek isterler. Fakat Muhsin Bey'in işleri bozulduğu için Letafet Hanım'ın babası onu zengin olan kekeme bir bey ile zorla evlendirmek ister. Çaresiz kalan Muhsin Bey'in yardımına Naile koşar ve bir çözüm yolu bularak Letafet ile Muhsin Bey'i evlendirir.

Geveze Berber Geveze Berber oyunda her halükarda aşkıdan vazgeçmeyen Firuz Bey'in olağan şekilde sürdürdüğü sevgili ziyaretlerindeki bitmeyen heyecanı konu edilir. Firuz Bey, Nesibe Hanım'ı ilk gençliğinden beri sevmektedir. Ancak Nesibe Hanım, babası tarafından yaşlı bir adamla evlendirilir. Nesibe Hanım'ın zevcesi iki yıl sonra ölür. Ondan hiç vazgeçmeyen Firuz Bey, sevdiğine kavuşmak için her yolu dener. Nesibe Hanım'ın başkasıyla evlenmesi ve kısa süre sonra eşini kaybederek dul kalması, Firuz Bey'i aşkıdan vazgeçirmemiştir.

3. Aile içi güvensizlik / Aldatma Eserlerde aile içi güvensizlikler, özellikle zengin ve gayrimüslim ailelerdeki eşlerin birbirlerini aldatmaları, ailenin kutsiyetini kaybetmesine yol açan davranışlar, cemiyet içindeki statüsünden dolayı susmuş veya susturulmuş dadıların, hizmetçilerin, konak ağalarının, kâhyaların, başkalarını mutlu etme uğruna kaybolan hayalleri ve hayatları da işlenerek saygın cemiyet hayatının olumsuzlukları da gösterilmiştir. Bu olumsuz ve ahlaksız davranışlar Çingirak ve Kokona Yatıyor oyunlarında görülmektedir.

Kokona Yatıyor Kokona yatıyor oyununda Çelebi Kostaki'nin iki yüzlüğü, sadakatsizliği ve hizmetçisine olan sarkıntılığı göz önündedir. Çelebi Kostaki, Ada'ya gidiyorum diyerek Kokoniçe Maryanka'nın evine gider; ancak, işler istediği gibi gitmez ve geri döner. Kendi ifadesine göre nadim olur. Ancak, o uygun ortam buldukça huyundan vazgeçmeyecektir. Kendini bir anda hizmetçi kız Elenko'nun aşığı olarak gören Çelebi Kostaki, durumdan faydalanmak ister ve Elonko'ya oldukça samimi davranır.

Çingirak Çingirak oyununda iki ailenin mutluluğu evlilik dışı hayatta arama çabası olarak şekillenir. Mevcut evliliklerinde istedikleri mutlu aile hayatını yaşayamayan Faik Bey-Naciye Hanım ve Şahin Bey – Şahende Hanım çiftleri, saadete giden yolları gayrimeşru olarak keşfetme arzusuna düşerler. Maddî imkânların her türlüüne sahip olan iki genç ailenin fertleri, nefsi arzularının ve doyumsuzluklarının kendilerini nedenli kötü bir nihayete vardıracağına farkında değildiler.